

La delinqüència juvenil a la província de Castelló¹

JACINTO PALLARÉS
JESÚS ROSEL
Universitat Jaume I

1. Introducció

Es produeix una situació paradoxal en les creences de la nostra societat pel que fa al fenomen de la delinqüència juvenil: la seua freqüència i la seua gravetat són molt inferiors a la delinqüència que cometen els adults. Ara bé, quan un xiquet o un jove cometen un delictes greu (siga del tipus que siga), la seua repercussió en els mitjans de comunicació i en les converses quotidianes és molt més gran. El delictes juvenil ha existit sempre, tot i que avui dia s'amplifica molt més que en èpoques anteriors.

L'estudi de l'acció criminal, o d'allò criminològic,² es caracteritza per la seua pluralitat, diversitat i varietat. En la nostra societat occidental, els xiquets i els adolescents són objecte d'especial protecció jurídica i s'assumeix que la criminalitat juvenil mereix un tractament juridicopenal i una intervenció diferents als de la delinqüència dels adults.

El nou model de justícia de menors a Espanya, derivat de la Llei orgànica 5/2000 de 12 de gener (Reguladora de la responsabilitat penal dels menors, LORPM), necessita la doble lectura que es pot fer a partir de les seues intervencions. Així, hi ha mesures que es poden considerar com a mitjans dirigits a la protecció de l'interés superior del xiquet a través de la seua responsabilització, alhora que també es poden considerar mesures aptes per al control dels riscos. A hores d'ara, podem assegurar que els últims objectius de la justícia de menors al nostre país són principalment educatius i de reinserció del menor. Sobretot perquè la delinqüència juvenil, majoritàriament, no és de caràcter greu (Bernuz i Fernández, 2008).

És complicat definir la conducta delictiva i poder comparar els estudis, atès que els investigadors parteixen de distintes definicions. Considerar un acte com a delictuós depén de l'edat en la que es cometa i de la tipificació delictiva existent en el codi penal del país corresponent. Al nostre país, una vegada s'arriba als 18 anys, el règim jurídic aplicable a les infraccions³ penals que es cometen és el mateix que per als adults.

En la nostra societat, observem comportaments que en altres èpoques s'abordaven exclusivament en el context escolar i que actualment l'han transcendit, com ara el *bullying*

¹ Traducció del castellà de Jessica Capdevila Fernández (Universitat Jaume I), dins del Pla estratègic 2010 del Departament de Traducció i Comunicació. Revisió de Joan Verdegal (UJI).

² La criminologia estudia les causes del crim i proposa remeis contra el comportament antisocial de l'home. Les àrees d'investigació criminològiques inclouen la incidència i les formes de crim, així com les seues causes i conseqüències. La criminologia és una ciència de caràcter multidisciplinari on conflueixen: la sociologia, la psicologia, l'antropologia social i, per descomptat, el dret.

³ En aquestes pàgines emprarem el terme «infracció» per a referir-nos a l'incompliment d'una norma legal.

o assetjament escolar,⁴ el qual no està tipificat dins del codi penal, tot i que pot tenir conseqüències molt greus, tant per als acosadors com per a l'acostat, tot donant lloc a un resultat criminal, com poden ser l'homicidi o la inducció al suïcidi a causa dels danys morals i les llesions psíquiques provocades.

El nostre codi penal estableix una tipificació determinada dels delictes i una classificació en funció de la gravetat. No obstant això, és el jutge de menors qui ha d'avaluar de manera flexible els fets i prendre les mesures correctores pertinents, tot basant-se en l'interès suprem del menor, que és la màxima inspiradora de la nostra legislació actual.

En definitiva, si considerem tot el que ací s'exposa, podem definir la delinqüència juvenil a Espanya com el fenomen social constituït pel conjunt d'infraccions penals que cometen els majors de 14 anys i els menors de 18. No obstant, cal clarificar la diferència entre menors infractors i delinqüència juvenil.

La delinqüència juvenil estaria formada per tots aquells o aquelles menors que hagueren comés infraccions, tot i que els menors infractors seran únicament els que complisquen les condicions següents:

1. Ser majors de 14 anys i menors de 18.
2. Que hagen comés una de les infraccions tipificades per la llei.
3. Que se'ls haja aplicat alguna mesura.

Per tant, podríem dir que formen part d'allò que contextualitzem com a menors infractors només aquells o aquelles que compleixen aquests requisits en un principi, raó per la qual hem d'observar la delinqüència juvenil des d'un punt de vista diferent, sense cap mena de dubte complementari encara que amb aspectes propis que ens ajuden a comprendre les variables i els contextos on es troba immers l'infractor.

En els paràgrafs precedents hem situat la delinqüència juvenil dins d'un context jurídicopenal, encara que —com ja s'ha indicat— la ciència que s'encarrega d'estudiar la persona que comet el delictes és la criminologia. La dificultat de trobar un model global que explique tots els tipus de delinqüència ha generat un gir cap a l'estudi d'àmbits delictius particulars, com per exemple la violència de gènere, el pandillisme, la delinqüència organitzada, la delinqüència femenina, la delinqüència juvenil, la delinqüència de coll blanc, etc.

2. Models teòrics de la delinqüència juvenil

En aquest context cal distingir entre els models teòrics tradicionals i els models moderns. En primer lloc, les polítiques que orienten la justícia penal juvenil es troben impregnades per gran part dels supòsits d'aquestes teories. En segon lloc, gran part de les investigacions empíriques i de les teories actuals recolzen sobre els esforços anteriors que van dur a terme els models teòrics tradicionals (Hoge, 2001). D'aquesta manera, les teories tradicionals s'agrupen en cinc grans blocs:

⁴ L'assetjament escolar (també anomenat fustigació escolar o, fins i tot, com la seua traducció de l'anglès, *bullying*) és qualsevol forma de maltractament psicològic, verbal o físic que té lloc entre els escolars de forma reiterada al llarg d'un període de temps determinat.

- Teoria clàssica. Considera la conducta criminal com a intencional. La versió actual d'aquest model és la teoria de l'elecció racional. Tradicionalment, s'identifiquen tres contingències en aquest procés: certesa (probabilitat de cost o guany), severitat (magnitud del cost potencial) i celeritat (rapidesa amb què es pagaran els costos). Els programes per a la prevenció i el tractament de l'activitat criminal manquen de rellevància dins d'aquest model. L'única possibilitat de dissuasió és el càstig.
- Teories biològiques. Atribueixen la conducta criminal bé a una herència genètica defectuosa o bé a trastorns de personalitat. Actualment, des del punt de vista de la genètica i la biologia, la metodologia i els instruments per a estudiar els efectes de l'herència i la bioquímica cerebral han millorat molt, fet que pot contribuir en un futur pròxim a una millor comprensió de la biologia de la conducta antisocial.
- Teories psicodinàmiques. La conducta criminal representa una conducta desviada que es pot explicar mitjançant processos psicològics. No obstant això, ha sigut la teoria de l'aprenentatge social la que ha tingut una major influència en l'anàlisi de la conducta antisocial. Aquest model destaca la rellevància de l'aprenentatge social i els processos cognitius en la direccionalitat del comportament. Altres aplicacions de la teoria de l'aprenentatge social (Andrews i Bonta, 2006) han tingut una enorme influència en la investigació recent sobre la conducta criminal i el seu tractament.
- Teories del control social. La conducta criminal s'explica en funció de les relacions del subjecte amb el seu entorn social, del fracàs a l'hora de desenvolupar vincles amb les institucions socials i de l'absència de compromís amb el sistema de valors convencional. Segons aquestes teories, la família i l'escola són els dos sistemes convencionals de control social. Per aquesta raó, les propostes d'intervenció derivades d'aquest plantejament s'encaminen a crear programes d'assessorament a les famílies perquè aquestes complisquen la seua funció de control social. L'altra línia d'actuació aniria en el foment del vincle dels joves amb l'escola, la qual cosa facilitaria el respecte per les figures d'autoritat a través de la vinculació afectiva i la identificació del xiquet amb els seus mestres.
- Teories sociològiques i econòmiques. El conjunt de les teories englobades en aquesta denominació tan abastadora es caracteritzen per dos trets distintius: en primer lloc, a fi d'explicar la conducta criminal, totes empren constructes basats en les classes socials i, en segon lloc, rebutjen la rellevància de variables individuals en l'anàlisi de les accions antisocials. Les teories marxistes,⁵ la teoria de l'anòmia⁶ i la de l'etiquetament⁷ són exemples d'aquest corrent de pensament dins de la criminologia. Aquests plantejaments desembocaran en l'anomenada teoria de les subcultures criminals, de gran influència en la criminologia moderna.

⁵ El marxisme és el conjunt de teories polítiques i filosòfiques que va desenvolupar el filòsof i periodista revolucionari alemany Karl Marx (1818-1883).

⁶ L'anòmia (etimològicament *sense norma*) és l'absència de normes per a aconseguir les metes de la societat. El terme s'empra en sociologia per a referir-se a una desviació o ruptura de les normes socials. Quan les normes són lleis, es comet un delicte.

⁷ L'etiquetament és una teoria criminològica que considera que no existeix cap acte delictiu o desviat en si mateix, sinó que és la societat (la comunitat, el poder legislatiu, l'administració de la justícia o la policia) la que construeix el seu propi concepte de criminal (allò que denominem «desviació primària»). Al mateix temps, l'etiquetament suposa que l'individu classificat dins d'un col·lectiu delictiu, en ser tractat i definit socialment com a tal, assumeix la condició de criminal i, per tant, es comportarà com un delinqüent (allò que denominem «desviació secundària»).

La teoria de l'etiquetament va suposar un canvi radical en l'estudi del fenomen delictiu. Va canviar l'orientació de la criminologia sustentada per un paradigma causal a la premissa d'estudiar el procés de definició mitjançant el qual la societat interpreta un comportament com a desviat, el defineix i reacciona enfront d'aquest.

L'impacte d'aquest conjunt de teories sobre el sistema penal juvenil és difícil de resumir. No obstant això, es poden aportar consideracions generals. La primera és que l'objecte d'atenció d'aquestes teories són les variables estructurals que determinen la conducta. L'única intervenció afectiva seria la que s'anomena comunitària, destinada a modificar els contextos socials afavoridors de les conductes desviades. La segona consideració és que, en cridar l'atenció sobre les desigualtats socials, s'ha influït en polítiques socials correctores d'aquestes desigualtats (Hoge, 2001).

Els models actuals que expliquen la delinqüència juvenil s'inspiren en les teories que acabem d'exposar, en les investigacions empíriques sobre els correlats, en les causes de la conducta antisocial dels joves i en les troballes recents de la psicologia del desenvolupament infantil i adolescent.

La tendència predominant en l'estudi del delinqüent juvenil és considerar el subjecte des d'una perspectiva integradora de caràcter biopsicosocial, tot renunciant a la defensa de la primàcia d'algun dels components sobre la resta. S'han identificat tres àmbits en la investigació i en la teoria, relatius al desenvolupament adolescent, rellevants per als nous paradigmes teòrics que aborden la conducta antisocial. Aquests àmbits són: a) formulació de models ecològics⁸ d'àmplia base; b) processos evolutius que connecten la infantesa, l'adolescència i l'edat adulta, i c) identificació dels factors de risc⁹ i dels factors protectors associats.

El model de desenvolupament/competència social inclou els tres paradigmes¹⁰ enumerats en el paràgraf anterior: integra un rang ampli de variables d'acord amb el model ecològic, incorpora un enfocament evolutiu al llarg del cicle vital¹¹ i incorpora els anomenats factors de risc i protectors. Aquest model s'aplica a un ampli ventall de conductes problemàtiques, com ara el consum d'estupefaents, violència juvenil, pandillisme i conducta criminal (Akers i Sellers, 2004; Andrews i Bonta, 2006).

Per a Hoge (2001), en aquest model es reconeix la importància d'adoptar una perspectiva del desenvolupament per tal de comprendre el sorgiment de la conducta antisocial. Les forces que incideixen en aquest procés varien en funció de l'etapa evolutiva del jove. Es

⁸ L'ecologia (paraula originària del grec (*oikos*, casa, i *logos*, coneixement) és una branca de la biologia que estudia els éssers vius (animals i plantes) en interacció amb el medi ambient. En criminologia, s'entén per ecologia la relació de la persona amb el seu medi ambient psicosocial (família, amics, escola, barri de residència, etc.), en el sentit que pot ser afavoridor (o inhibidor) de la seua conducta infractora.

⁹ S'entén per factor de risc qualsevol condició que augmenta la probabilitat que s'esdevinga un succés (en el nostre cas, la delinqüència juvenil) com, per exemple, la inadaptació escolar. Per contra, un factor protector és aquell que disminueix la probabilitat de cometre un delicte.

¹⁰ Un paradigma és un model teòric de qualsevol camp d'investigació. És sinònim de «sistema explicatiu».

¹¹ La psicologia del desenvolupament s'interessa a explicar els canvis que tenen lloc en les persones amb el pas del temps, és a dir, amb l'edat, encara que al llarg de tota la seua vida. A aquesta matèria se la reconeix amb el nom de «psicologia del cicle vital», la qual estudia el desenvolupament humà en les seues diferents etapes des del naixement fins a la mort. Cada etapa suposaria un desenvolupament més complex i diferenciat de les etapes anteriors.

postula que diferents processos es troben involucrats en els indicis: el manteniment (o la persistència) i el desistiment de la conducta antisocial. A més, les pautes poden variar en funció del tipus de comportament.

3. Metodologia d'estudi en la delinqüència juvenil i en la reincidència

En l'estudi científic de la delinqüència juvenil es manifesta l'enorme complexitat de la literatura existent. S'han trobat resultats contradictoris a causa de les diferències en la recollida de dades (diversos períodes de temps, mostres no equiparables, dades diferents, etc.); els problemes metodològics (els diferents models estadístics emprats, l'elecció de variables, el disseny experimental) i la successió de les decisions que es produeixen al llarg del procés mentre que dura l'estudi (Pérez, 2006).

La metodologia d'investigació en el procediment penal juvenil es pot agrupar en tècniques quantitatives i tècniques qualitatives.

Les tècniques quantitatives enfatitzen la mediació objectiva i ens permeten conèixer i explicar la magnitud i l'evolució del fet social que, en el nostre cas, es tracta de la delinqüència juvenil, i les característiques que defineixen la reacció social formal davant d'aquest fenomen. Aquestes tècniques donen lloc a interferències i generalitzacions en basar-se en l'anàlisi estadística.

Les tècniques qualitatives permeten obtenir informació sobre els grups de subjectes investigats i comprendre i interpretar per què el control social es produeix de forma determinada. Aquestes tècniques permeten obtenir dades descriptives i informació directa dels actors del procés, tant dels menors com dels operadors jurídics (policia, professionals dels equips tècnics, fiscals i jutges). Alguns investigadors destacats del nostre panorama nacional (Rechea i altres, 1995) les han defés fortament.

Ambdós enfocaments es complementen, i cadascun d'ells posseeix una sèrie d'avantatges i inconvenients. L'elecció dependrà de l'objecte d'estudi, de les dades disponibles, dels interessos de l'investigador i de la factibilitat de la investigació (Cea d'Ancona, 1996).

Les tècniques quantitatives més emprades són: l'anàlisi documental de les estadístiques oficials (Institut Nacional d'Estadística, Ministeri de l'Interior, Consell General del Poder Judicial, Policia, Fiscalia de Menors, etc.), les enquestes de victimització,¹² les entrevistes o qüestionaris estructurats i les proves psicològiques o els tests. La majoria dels estudis sobre el procediment penal juvenil ha emprat les estadístiques i els documents oficials. Les enquestes i els autoinformes han posat en evidència que la delinqüència oficial sempre és menor que la real.

Les estadístiques oficials no es poden qualificar d'inapropiades ni es poden sobreestimar; es tracta de dades útils que aporten informació i enriqueixen el camp d'estudi.

¹² Els estudis de victimització es duen a terme a partir de la investigació de persones que han sigut objecte d'un delicte (que l'han patit), i se solen desenvolupar des de tres perspectives: a) circumstàncies del delicte (des de la perspectiva de la persona que n'és objecte), b) analitzant les conseqüències psicològiques, físiques, econòmiques i socials (victimització primària), i c) estudiant les conseqüències de l'experiència que pateix la persona que és objecte del delicte amb el sistema policial i judicial (de vegades perden temps, diners, treball, etc. per assitir a declaracions on no sempre se'ls escolta o se'ls atén).

D'altra banda, no existeix cap procediment que ens permeta conèixer l'extensió real de la delinqüència; l'únic que podem fer són estimacions, de manera que no es pot defensar un de concret en detriment de la resta.

També cal distingir entre els estudis sobre la pràctica judicial i els estudis sobre la delinqüència juvenil i la reincidència. Els primers inclouen principalment aspectes processals (expedients incoats,¹³ infraccions comeses i mesures imposades, modificació de la mesura, mesures cautelars, recursos i duració dels processos des de la incoació de l'expedient fins al seu arxivament), juntament amb algunes variables del subjecte (personalitat, situació familiar, escolaritat, etc.). Com a complement, els estudis sobre reincidència es recolzen més en les exploracions dels menors dutes a terme pels equips tècnics, tot i que no exclouen afegir com a variables independents algunes de tipus processal.

La preocupació per la reincidència ha estat molt present en els investigadors que aborden l'estudi de la delinqüència juvenil i no sempre ha sigut fàcil des d'un punt de vista metodològic. Segons ens mostra la metanàlisi de Sánchez-Meca i altres (1996), els índexs de reincidència són molt heterogenis, amb un rang percentual del 4,2% fins al 90,8%, segons alguns estudis. Tot això es deu a què els índexs mencionats poden variar notablement en funció de factors metodològics del subjecte i de la intervenció que s'ha dut a terme. Per tant, és considerablement inadequat parlar de reincidència en general.

Un dels estudis més exhaustius dels factors de reincidència és el de Cottle i altres (2001). Recull 23 estudis publicats entre l'any 1983 i el 2000, on inclou 15.265 subjectes que han delinquit almenys en una ocasió. En la metanàlisi de Cottle, la taxa de reincidència se situa vora el 75%. Si examinem estudis espanyols, les variables que apareixen més relacionades amb la reincidència en diferents estudis són: la primera mesura aplicada que rep el menor, en el sentit que el medi tancat fa més probable que el menor torne a delinquir (sense que influísca la gravetat del primer delictes) i el fracàs escolar, que esdevé el millor predictor de la reincidència.

Pel que fa a Espanya, en les conclusions de l'estudi dut a terme per M. A. Cea d'Ancona (1992) amb una mostra de 12 a 16 anys, on es fixava el límit per a la majoria d'edat penal, i on es van examinar els expedients incoats al Tribunal Tutelar de Menors de Madrid (període 1976-1983), es va trobar que la variable de major pes en la reincidència era el nombre de denúncies o diligències presentades contra el menor, seguida del gènere, l'edat, les relatives a la seua situació familiar i el fracàs escolar. A més a més, es va comprovar que la tendència a reincidir era més accentuada en aquells menors que havien rebut una mesura més dura. Els resultats respecte a altres variables, com ara el control patern, són menys coincidents (San Juan i altres, 2007). Malgrat les dificultats per a establir comparacions, en el cas dels delinqüents juvenils que han sigut internats en centres de menors, la taxa de reincidència supera el 70%, tant dins com fora de les nostres fronteres (Escofet i Pérez, 1994; Benda i altres, 2001). En un estudi més recent, efectuat en una mostra de menors infractors amb mesura judicial, es destaquen com a variables en la predicció de la reincidència, paral·lelament amb la majoria dels estudis: la mesura imposada, la història delictiva, la falta de control en les pautes educatives familiars i el rebuig a l'escola (Garrido i altres, 2006).

¹³ Incoat és un terme judicial que significa «iniciat» o «obert».

4. La delinqüència juvenil a la província de Castelló

L'estudi de la delinqüència juvenil, dut a terme pels autors, a partir de les dades proporcionades per l'Equip tècnic del jutjat de menors de Castelló, s'inspira en la teoria de l'etiquetament i en la criminologia del desenvolupament. La teoria de l'etiquetament planteja una divisió interaccionista entre les infraccions que es cometen i la reacció social que provoquen. Respecte a la criminologia del desenvolupament, aquesta considera que determinades circumstàncies augmenten notablement la probabilitat de delinquir, i distingeix entre factors estàtics (que no es poden canviar) i factors dinàmics o necessitats crimiògenes, que són modificables i són objecte de la possible intervenció. També es pretén detectar aquells indicadors, procedents de les fonts anteriors, que resulten protectors i que poden impedir la reincidència.

L'objectiu general de l'estudi ha sigut comprovar quines variables influeixen en la reincidència del menor una vegada aquest ja ha sigut penalitzat pel sistema judicial, encara que ho siga amb una amonestació per part del jutge de menors. Les dades se circumscriuen al Jutjat de menors de Castelló i, tot i que són vàlides principalment per als menors que han passat per aquest jutjat, creiem que, amb les adaptacions oportunes, els resultats i conclusions serien generalitzables a la resta dels jutjats de menors del nostre país.

La primera conclusió de tipus metodològic és que les dades que s'han recopilat a partir dels registres oficials de l'Equip tècnic del jutjat de menors de Castelló són vàlides per a extraure conclusions importants sobre el fenomen de la delinqüència juvenil.

La hipòtesi que es posa a prova és que existeix un conjut reduït de variables amb major poder predictiu que la resta sobre la reincidència. Quant a l'anàlisi estadística, tant el volum de la mostra de subjectes (2.370 menors infractors de gènere masculí i 617 de gènere femení, és a dir, 2.987 subjectes en total), com el número de variables mesurades, justifiquen una metodologia de tipus quantitatiu. El percentatge de menors infractors reincidents registrats en aquesta mostra és del 10,9%. En aquest sentit, cal recordar que els índexs de reincidència en diferents estudis solen oscil·lar entre el 4,2% i el 90,8% (Sanchez-Meca, 1996). S'ha intentat trobar una explicació a aquestes dades i als resultats contradictoris que es mostren en els estudis sobre el procediment penal. Principalment, s'al·leguen tres motius persistents en el temps: 1) la diferència en la recollida de dades (períodes de temps molt diversos i diferents tipus de mostres pel que fa a les seues característiques subjectives i espacials), 2) problemes metodològics en l'aplicació de les tècniques estadístiques i els estimadors corresponents, i 3) el procediment judicial es considera com a una sèrie de decisions encadenades i no com a un procés acumulatiu.

Després de revisar els resultats, es conclou que el model que ofereix un millor ajust, a efectes d'estimar la probabilitat de reincidència, inclou les variables següents: gènere, edat de la primera infracció, dèficit d'habilitats socials, impulsivitat, ansietat, expulsions/acomiadaments i consum de substàncies psicoactives.

Destaca el pes de la variable gènere: els xics reincideixen significativament més que les xiques. El nombre total de reincidents en la nostra mostra és de 325 (l'11% del total de la mostra de xics i xiques), 228 dels quals són xics (el 12% de la mostra de xics) i 37 en són xiques (el 6% de la mostra de les xiques). La importància d'aquesta variable podria arribar a plantejar un debat sobre la segregació per gènere tant en les residències dels

menors, destinades a la població infantil amb expedient administratiu o amb mesura de desemparament (fins als 14 anys), com als centres de reeducació (14-18 anys), amb l'objectiu de dissenyar programes d'intervenció no només adequats a l'edat sinó també al gènere dels menors. Algunes de les raons que expliquen per què les dones són menys propenses a comportaments antisocials es troben en el predomini de factors psicosocials, com ara el control familiar o les relacions afectives. Els valors associats a la dona tradicionalment, com ara l'entrega, el servei, la realització de les tasques de la llar, etc., es consideren també protectores enfront de les conductes antinormatives, encara que estiguen condicionades culturalment.

L'edat de la primera infracció, el fracàs escolar i la pèrdua del treball influeixen significativament en la reincidència. Quant al fracàs escolar, l'administració el reconeix i l'accepta àmpliament, fet que consitueix un mal endèmic greu per al nostre sistema educatiu. Un canvi en la política educativa (amb una major autorització i un seguiment individualitzat dels alumnes) reduiria aquests percentatges i redundaria en una disminució de l'absentisme i, per tant, de l'inici de comportaments antisocials.

El dèficit en habilitats socials, la impulsivitat i l'ansietat també influeixen en el nombre de reincidències de la persona (independentment del seu gènere, edat i del fracàs escolar o laboral) i, tal com era d'esperar, com més gran siga el dèficit en les habilitats socials i com més alt siga el grau d'impulsivitat i d'ansietat, major serà la reincidència. Aquestes variables (denominades criminògenes en el model que prososa Andrews i Bonta) són modificables i podrien ser objecte de la intervenció per part de psicòlegs especialitzats i educadors formats, tot implementant els tractaments que han demostrat eficàcia.

Un aspecte molt important que pot influir en el comportament dels menors és el temps transcorregut des de la incoació de l'expedient fins a la resolució. S'ha constatat que en una proporció elevada (d'entre el 70% i el 80%) es tarda entre set i quinze mesos des de la incoació de l'expedient fins a la seua resolució (Pérez, 2006). La proposta dels autors seria crear una figura professional, com un tutor «judicial» semblant a un educador de carrer, però amb la missió d'acompanyament, que duiguera a terme un seguiment del menor durant aquest temps i afavorira el sobreseïment si es constata algun canvi en el menor. Cal tenir en compte que la situació d'espera ja no posseeix un caràcter afflictiu per a l'infractor que la pateix. D'altra banda, alguns menors infractors poden ser inactius delinqüentment durant determinats períodes de temps, tot i que poden no desistir completament de la comissió de delictes, raó per la qual necessitem un seguiment prolongat i proper al menor a fi de poder verificar, amb garanties, el desistiment del menor durant tot el procediment judicial. Tot açò suposaria facilitar l'aplicació del principi d'oportunitat d'una manera més consistent que l'actual.

5. Conclusions

Com apunt final, cal esmentar que el disseny dels mecanismes de prevenció més eficaços requereix una major inversió de materials i individus en l'administració de justícia de menors. A més, s'ha demostrat l'eficàcia dels tractaments moderns en la rehabilitació de menors infractors quan s'han destinat els recursos que n'eren necessaris.

S'insisteix en la conveniència que existisquen «educadors-tutors» que duguen a terme un seguiment individualitzat dels menors amb un alt risc de delinquir (per fracàs escolar, comissió d'infraccions des de ben joves, etc.), amb l'objectiu de donar suport als pares i als professors per tal d'evitar que es cometin infraccions o la reincidència.

També seria oportuna la intervenció de psicòlegs especialitzats en el tractament d'habilitats socials i el control de la impulsivitat i l'ansietat, atès que són patologies que acompanyen la comissió i la reincidència de delictes. Així, al mateix temps, aquests psicòlegs podrien exercir com a tutors orientadors de la conducta d'aquests xiquets. En resum, es tractaria de posar en pràctica les recomanacions del Comitè Econòmic i Social Europeu (2006) en matèria de prevenció de la delinqüència juvenil. El nostre país forma part d'aquest comitè i ha signat l'informe esmentat de l'any 2006.

Des del punt de vista de la justícia i l'opinió pública es pretén que els menors infractors no tornen a delinquir i que es resocialitzen. Com a conseqüència, s'ha apostat per la reforma de la LORPM i, en concret, per rebaixar l'edat penal als 16 anys. Les nostres dades no avalen aquesta demanda social, ja que el nombre de reincidents amb delictes molt greus és molt minoritari. En canvi, sí que resultaria recomanable introduir mesures tendents a què aquells menors que cometen delictes molt greus se someten a tractaments especialitzats i que reben penes més estrictes i que es retarde la seua posada en llibertat.

Els autors considerem que encara és necessària més investigació i que la intervenció ha de basar-se en els resultats. En definitiva, cal aplicar les recomanacions de l'Observatori Europeu de la Justícia Juvenil i crear un organisme propi semblant a aquest, de la mateixa manera que s'han creat d'altres com el de la seguretat vial, el de la violència de gènere, el de la discapacitat, i el de l'immigració, entre d'altres.

BIBLIOGRAFIA

- AKERS, R.L. i C.S. SELLERS (2004): *Criminological theories: Introduction, evaluation and application*, Los Angeles, Roxbury Publishing.
- ANDREWS, D.A. i J. BONTA (2006): *The psychology of criminal conduct*, Cincinnati, Anderson Publishing Company.
- BENDA, B. i altres (2001): «Recidivism among adolescents serious offenders: Prediction of Entry Into Correctional System for Adults», *Criminal Justice and Behavior*, 28, 588-613.
- BERNUZ, B.M. J. i M.E. Fernández (2008): «La gestión de la delincuencia juvenil como riesgo: Indicadores de un nuevo modelo», *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, Granada, Universidad de Granada.
- CEA D'ANCONA, M.A. (1996): *Metodología cuantitativa. Estrategias y técnicas de investigación social*, Madrid, Síntesis.
- COMITÈ ECONÒMIC I SOCIAL EUROPEU (2006): *La prevención de la delincuencia juvenil, los modos de tratamiento de la delincuencia juvenil y el papel de la justicia del menor en la Unión Europea* (Dictamen d'iniciativa), Brussel·les.
- COTTE, C.C. i altres (2001): «The Prediction of Criminal Recidivism in Juveniles», *Criminal Justice and Behavior*, 28, 367-394.
- ESCOFET, J. i A. PÉREZ (1994): *Anàlisi de la integració social dels menors desinternats del Centre Oriol Badia*, Barcelona, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- HOGUE, R.D. (2001): *The juveniles offender: theory, research and applications*, Norwell, Kluwer Academic Publishers.
- KAISER, G. (1988): *Introducción a la ciminología*, Madrid, Dykinson.
- PÉREZ, F. (2006): *Menores infractores: Estudio empírico de la respuesta penal*, València, Tirant lo Blanc.

- RECHEA, A.C. i altres (1995): *La delincuencia juvenil en España. Autoinforme de los jóvenes*, Madrid, Ministerio de Justicia e Interior, Universitat CLM.
- SAN JUAN, C. i altres (2007): «Evaluación de las medidas en medio abierto del plan de justicia juvenil de la comunidad del País Vasco», *Boletín criminológico*, 96, 2-4.
- SÁNCHEZ-MECA, J. i altres (1996): *Reincidència: avaluació internacional*, Barcelona, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.